

Publikdragande namn eller aktivister med drag i?

Om symboliskt kapital som maktresurs i den globala rättviserörelsens lokala organiseringsarbete

Henrik Nordvall

Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet.

Crowd-pulling names or energetic activists? – On symbolic capital as a power resource in the local organizational work within the global justice movement

The article explores the global emergence of local Social Forums by means of an ethnographic study of the organization of the Stockholm Social Forum. In international academic debate, the forums are often discussed as a “globalization from below” and a new deliberative democratic process. However, empirical research on the organizational process, and its power relations, has been very limited. The theoretical concept symbolic capital (Bourdieu) and concepts from conversation analysis (CA) are used to analyze how power in terms of priority of interpretation is constructed in conversations between activists with differing political backgrounds. A detailed empirical analysis is based on the case of an internal discussion about inviting keynote speakers to the local forum. The results show how transnational networks and specific knowledge about the global social forum process became symbolic capital in the organizational process. Holders of this specific form of symbolic capital gained priority of interpretation in the internal discussions. This had an impact on the practical outcome of the organizational process in terms of the symbolic framing of the Social Forum. It is argued that the social forum process produces specific forms of cultural distinctions, social hierarchies and patterns of exclusion.

Key words: Social Forums, symbolic capital, power in social movements, ethnography, global justice movement.

Den globala rättviserörelsen är en världsomspännande och heterogen ”rörelse av rörelser” som vänder sig mot en nyliberalt präglad globalisering och förordar en mer rättvis och ekologiskt hållbar världsordning. Denna rörelse¹, och framförallt dess globalt spridda mötesplatser – *de sociala forumen* – som vuxit fram de senaste åren, har väckt betydande uppmärksamhet bland demokrati- och rörelseforskare. Det gäller såväl det återkommande World Social Forum (se t ex Sen et al 2004; Smith 2008), som de lokala och regionala motsvarigheter som arrangerats världen över (della Por-

1 Begreppet ”rörelse” eller ”social rörelse” är ett begrepp som används flitigt både av forskare och aktivister med varierande och sällan entydig innebörd. Bland aktivister är termen ofta en del av en positiv självidentifikation och används för att beskriva så väl specifika →

ta 2009; Glasius & Timms 2006; Hansson 2008; Nordvall 2009; Wennerhag et al 2006). De sociala forumen har bildat utgångspunkt för både inomvetenskapliga och rörelseanknutna diskussioner om transnationellt politiskt handlande, nya demokratiska handlingsformer, heterogena koalitioner och framväxten av en ny global civil offentlighet.² Ofta har dessa forum betraktats som ett uttryck för en ny demokratisk kosmopolitism och en gräsrotternas globalisering underifrån (se t ex Sen et al 2004; Fisher & Ponnaiih 2003). Det finns en teoretisk och visionär slagsida i litteraturen om de sociala forumen. Få empiriska studier har emellertid uppmärksammat hur arbetet bakom dessa forum går till och vilka demokrati- och maktordningar som präglar det organisatoriska arbetet.

Genom att uppmärksamma maktprocesser inom den globala rättviserörelsen kan vi få en djupare förståelse av den demokratiska potential som ofta tillskrivs rörelsen och dessa sociala forum. Denna artikel, som bygger på etnografiskt fältarbete under etableringen av Stockholms sociala forum 2004, avser att bidra till en sådan förståelse. Primärt fokuseras hur makt kan förstås i de *samtal* som präglar organiseringsprocessen. Just samtalandet, det organisationsöverskridande och informella överläggandet, har framhållits som betydelsefullt för utformningen av lokala sociala forum. Della Porta (2005a) diskuterar hur deliberativa processer i organisationen av lokala sociala forum skapar nya demokratiska former i en heterogen politisk gemenskap, där individers argumentation blir viktigare än organisationstillhörighet. Samtal är emellertid också, inte minst i organisationsformer där formella maktstrukturer saknas, en praktik varigenom maktutövning sker när vissa aktörer skapar och ges tolkningsföreträde (jfr Vinthagen 2005).

I denna artikel analyseras hur maktrelationer i samtal får konkreta konsekvenser i organisationen av ett forum, när det gäller innehåll, inriktning och hur man vänder sig till det omgivande samhället. Detta inverkar i sin tur på verksamhetens politiska genomslag (jfr Benford & Snow 2000). Ett Bourdieu-inspirerat perspektiv har väglett analysen. Syftet är att visa på och diskutera hur makt, vilande på erkännande och fördelning av symboliska tillgångar, blir betydelsefullt i öppna, heterogena och transnationellt orienterade rörelsesammanhang som saknar fasta strukturer och explicita hierarkier.

Vad är då ett socialt forum? Alltsedan det första World Social Forum (WSF) arrangerades i Porto Alegre (Brasilien) 2001 har de sociala forumen framhållits som viktiga nav för kunskaps- och erfarenhetsutbyte, liksom för nätverkande, i framväx-

→ organisationer som mer löst formaliserade gemenskaper som eftersträvar likartade politiska mål. Den vetenskapliga litteraturen på området är mycket omfattande och rymmer ett flertal definitioner. När jag använder begreppet rörelse i denna text föreställer jag mig, om inget annat anges, en innebörd så som Håkan Thörn (2002 s 155-156) beskriver den: "en social rörelse [kan] förstås som en form av kollektivt handlande som verkar för genomgripande samhällsförändringar. En social rörelse konstitueras av olika typer av kunskap, information och symboler, resursmobilisering, formerandet av organisationer, nätverk, kampanjer, demonstrationer och aktioner av olika slag."

2 Se Nordvall (2008:9ff) för en översikt beträffande forskning om sociala forum.

ten av den globala rättviserörelsen. Ponnaih och Fisher beskriver forumen som ”ett pedagogiskt och politiskt rum som möjliggör lärande, nätverkande och politisk organisering” (Ponniah & Fisher 2003:6, e ö). Namnet betonar en ambition att vara ett gräsrotternas och de folkliga rörelsernas svar på den ekonomiska och politiska elitens årliga möten på World Economic Forum. I en särskild plattform³ för arrangemanget beskrivs WSF som en

öppen plats för reflexion, demokratisk debatt av idéer, formulering av förslag, fritt utbyte av erfarenheter och sammanlänkning för grupper och rörelser i det civila samhället som motsätter sig nyliberalismen och en värld dominerad av kapitalet.

(WSF Charter of Principles översatt i Ergon 2003:239)

Formen för de sociala forumen – som alltså finns på olika nivåer (global, regional, nationell, lokal) – är ofta seminarier, kulturarrangemang, workshops och olika möten. Det internationella eventet WSF har sedan det arrangerades för första gången expanderat kraftigt både i omfattning och i utbredning.⁴ För att förstärka karaktären av global process har WSF förflyttats vissa år; 2004 stod Mumbai i Indien värd och 2007 genomfördes det i Kenyas huvudstad Nairobi. Det mest påtagliga uttrycket för att forumet blivit en global process är emellertid just de hundratals lokala, nationella, kontinentala och tematiska sociala forum som har etablerats världen över.⁵ I Sverige har lokala sociala forum funnits sedan 2002 då de första arrangerades i Norrköping respektive Lund. Sociala forum har därefter arrangerats på ytterligare fem orter i Sverige: Uppsala, Stockholm, Göteborg, Linköping och Umeå. Även vid dessa forum har en mångfald organisationer deltagit med olika inriktningar (miljö, feminism, socialism, bistånd, facklig, religiös etc).

Tidigare forskning och studiens bidrag

Hur en så heterogen mobilisering, präglad av paraplyorganisationer och breda samarrangemang, hålls samman har varit en av de mest uppmärksammade aspekterna vid empiriska studier av forumen. Flera studier har belyst hur t ex heterogeniteten blivit central för den kollektiva identifikationen. De rörelseaktiva präglas mer av stark tilltro till värdet av politisk mångfald och identifikation med flera rörelser, än av uppslutning kring ett enhetligt politiskt projekt (Porta 2005b; Wennerhag et al 2006).

Makt- och tolkningsprocesser i interaktionen mellan aktörer i själva utformningen

3 Denna så kallade ”Charter of principles” återfinns i sin helhet på <http://www.forumsocialmundial.org.br> och finns översatt till svenska i Ergon (2003:239ff).

4 2001 deltog 4702 registrerade besökare från 113 länder och 500 organisationer. När forumet arrangerades för fjärde gången i januari 2005 lockades 155 000 registrerade besökare från 135 länder och 6872 organisationer till Porto Alegre (Glasius & Timms 2006: 202).

5 Se Glasius & Timms (2006) för en översikt.

av de heterogena sociala forumen är betydligt mindre beforskat. Ofta analyseras empiriska material – intervjudata, enkäter och dokument – som inte fångar interaktionen som sker i organiseringen och genomförandet av ett forum (annat än i självrapporteringens form). Därför har det efterlysts mer etnografisk forskning, särskilt om organiseringen av de lokala sociala forumen och vilka aktörer som får mest inflytande i denna (Glasius & Timms 2006; Haug et al 2009). Ett fåtal studier som fokuserar makt och interaktionsprocesser finns emellertid. I en etnografisk studie av organiseringen av WSF i Mumbai 2004 uppmärksammas hierarkiska mönster och exkluderande mekanismer vid det interna organiseringsarbetet, baserade på subtila etniska, klass- och kastrelaterade maktordningar (Caruso 2007). Forumets antagna och explicit eftersträvarade öppenhet bör inte, understyrker Caruso, leda uppmärksamheten bort från befintliga interna maktordningar: ”power and interests are part of the WSF and they cannot simply be waved away, rather they need to be thoroughly understood and openly engaged” (Caruso 2007:179). Caruso menar att en sådan uppmärksamhet kan leda till ett mer inkluderande och sofistikerat ledarskap som undviker vad Freeman (1970) beskrivit som ”the tyranny of structurelessness”. Att studera hur makt utövas i dylika sammanhang är emellertid också intressant av inomvetenskapliga skäl, då det bidrar till vår förståelse av logiker och mönster som uppstår i nya transnationella politiska miljöer som de sociala forumen är exempel på.

Maria Zackariassons (2006) etnologiska studie av ett lokalt socialt forum i Sverige berör maktordningar i så måtto att den fokuserar på tolkningar och iscensättande av demokratiska ideal. Zackariasson (2006:150ff) uppmärksammar förhandlingar och konflikter mellan å ena sidan ett ideal av platt icke-hierarkisk organisation och å den andra en vilja till effektivitet. De starka icke-hierarkiska idealen spelade en central roll i organisationsprocessen, både i själva beslutsgången och som en central självbild för gruppen. Denna självbild kom samtidigt att försvåra möjligheterna till kritiskt ifrågasättande när idealen frångåtts. Även Hansson (2008) berör maktaspekter i sin etnologiska studie av nätverkspolitik under arbetet med Göteborgs sociala forum. De maktrelationer som präglade organiseringen skildrar Hansson som en form av mjuk kontroll, där auktoritetsstrukturen präglas av horisontell kommunikation i förhållandevis öppna organisationsformer.

I en enkätbaserad deltagarstudie av tre svenska sociala forum, däribland Stockholms sociala forum 2004, jämförs de personer som angivit att de har en organisatorisk roll på forumet, med deltagarna i övrigt (Wennerhag et al 2006). När det gäller könsfördelning, ålder och politiska åsikter framträder ingen skillnad mellan dessa grupper. Forumorganisatorerna skiljer sig dock genomgående från de övriga i erfarenheter av transnationellt engagemang. Även om forumdeltagarna generellt framstår som personer med stor erfarenhet av transnationellt politiskt handlande, utmärker sig organisatorerna härvidlag i än större grad. (Wennerhag et al 2006:64).

Det finns alltså viss forskning som rör sociala skiktningar och mer subtila former av maktutövning i de sammanhang i vilket de sociala forumen organiseras. I denna artikel vill jag bidra genom en empirisk studie av maktrelationer i de interna förhandlingsprocesserna vilka format ett socialt forum. Särskilt uppmärksammas och disku-

teras makt i bemärkelsen vilka aktörer som får tolkningsföreträde och hur detta sker i samtalsinteraktion. I artikeln fokuseras vad som tillerkänns värde och ger status i den samtalsinteraktion som präglar det så heterogent, formellt horisontellt och globalt profilerade sammanhang som det sociala forumet utgör. Detta diskuteras avslutningsvis i relation till själva utformningen av det sociala forumet, dess symboliska inramning och politiska betydelse.

Teoretiska verktyg

Pierre Bourdieus (1997 & 1999) kapitalbegrepp har jag funnit vara ett fruktbart verktyg för att studera ojämlika relationer, definitions- och symboliska maktordningar. Det gäller särskilt begreppet symboliskt kapital, vilket är ett brett begrepp som avser ”det som av grupper igenkännes som värdefullt och tillerkännes värde” (Broady 1998:6)⁶. Genom att symboliska tillgångar är asymmetriskt fördelade både i samhället och i specifika grupper, uppstår sociala processer som skapar gränsdragningar, utestängningar och statushierarkier.

Bourdieu använder begreppet *socialt kapital* för att benämna den tillgång som olika förbindelser (släktrrelationer, vänskapsband, personkontakter) kan innebära. Socialt kapital fungerar enligt en annan logik än symboliskt kapital, eftersom det på ett annat vis rymmer och förutsätter en kollektiv dimension. Det sociala kapitalet binder samman olika positioner och tillgångar på så vis att de ”*tillsammantaget* utgör ett särskilt slags tillgång [...] som alla gruppens medlemmar kan dra nytta av” (Broady 1998:15). Men samtidigt kan kontakter ”förvandlas till ett symboliskt kapital när de uppfattas av sociala agenter utrustade med perceptionskategorier som gör att de kan känna igen dem (urskilja dem) och erkänna dem, tillskriva dem ett värde” (Bourdieu 1999:97). Personer som förmedlar betydelsefulla kontakter kan därigenom få en upphöjd och inflytelserik position.

Genom deltagande observationer och intervjuer kan man studera vilka egenskaper och förmågor som värderas i en grupp. I min artikel uppmärksammas de specifika koder, trosföreställningar och värden som delas i den kollektiva organisationsprocessen. Jag fokuserar med andra ord den kultur, eller snarare delkultur (jfr Fornäs 1992:91ff), som präglar detta avgränsade sammanhang. Att kombinera etnografiska studier med studier av inspelade samtal är ett angreppssätt som ger möjlighet till närgående empiriska analyser av vad som utgör ett symboliskt kapital i ett specifikt sammanhang (jfr Moberg 1998; Lorenzo 1996).

Ett antal samtalsanalytiska begrepp har använts som teoretiska verktyg. Framförallt gäller detta det analytiska begreppsparet *prefererad* respektive *disprefererad* struktur. Det används för att tolka huruvida ett yttrande bemöts uppskattande och bekräftande eller avfärdande och undvikande i samtalsinteraktion. Norrby (1996) anger att

6 Kursivering i original.

prefererade yttranden kan kännas igen på att dess andradel (respons från tilltalad/e) produceras lätt och snabbt utan tvekljud eller tvekljud. Andradelen i ett disprefererat yttrande är däremot ofta präglad av ”pauser, tvekljud och markörer av typen: *jo men, i och för sig*, som signalerar att en invändning mot den kommunikativa handlingen i förstadelen är i antågande” (Norrby, 1996:116–117). Om ett yttrande, ett förslag eller en idé disprefereras i interaktionen tolkar jag detta som att yttrandet tillerkänns lågt eller relativt lågt värde. Omvänt, när ett yttrande prefereras genom att det direkt eller indirekt stöds eller bekräftas av andra deltagare i interaktionen, tolkas det som ett uttryck för att det tillerkänns värde. När egenskaper, symboler och andra tillgångar ges bekräftelse i sammanhanget, ses detta som ett uttryck för att något tillerkänns värde och fungerar som ett symboliskt kapital.

Närspråk är ett annat begrepp som används i analysen. Med närspråk avses ett välvilligt samtalsklimat, där skämtande och skratt är vanligt, och samtalsdeltagarna samarbetar och ger varandra talstöd. Utmärkande för närspråket är vidare att ”många resonemang kan uttryckas mer eller mindre implicit eller helt underförstås, eftersom samtalsdeltagarna tack vare delad bakgrund och gemensamma erfarenheter ändå kan dra rätt slutsatser om vad som avses” (Norrby, 1996:181). Ett sådant implicit närspråk kan verka förstärkande av relationer och därmed ha funktionen av en solidaritetsstrategi mellan deltagare i ett samtal. Genom närspråket bekräftas vissa utsagor i interaktionen på ett sätt som tillerkänner både den som yttrar och själva yttrandet värde.

Även om jag inspirerats av dessa begrepp vill jag betona att jag inte gör anspråk på att göra en samtalsanalys i den mer strikta bemärkelse som präglar den så kallade Conversation Analysis (CA)-forskningen (Norrby 1996; Wirdenäs 2002). Begreppen används som teoretiska verktyg i denna etnografiska studie, där en hermeneutisk tolkningsprocess – snarare än ett antal styrande metodprinciper – varit vägledande i fältarbete och analys (Bjurström 2004). Likaledes använder jag teoretiska begrepp lånade från Bourdieu utan att göra anspråk på att göra en fältanalys av det slag han förordar och själv genomfört. Använda begrepp har befunnits fruktbara som verktyg för att skapa en förståelse av en central aspekt av de makt- och statusordningar som präglar arbetet med det sociala forumet. Genom att så öppet och noggrant som möjligt redovisa underlaget och utgångspunkterna för mina tolkningar ges läsaren möjlighet att bedöma både verktygens lämplighet och tolkningarnas rimlighet (jfr Ödman 1979).

Empiriskt material och val av fall

Mitt empiriska material, som insamlats genom en etnografisk ansats (Hammersley & Atkinson 2003), består av fältanteckningar, bandinspelade möten och intervjuer. Därtill har jag beaktat programfoldrar, affischer, planeringsdokument och andra möteshandlingar samt forumets hemsida och e-group (e-postlista). Fältanteckningar har förts på plats, samt förtydligats, kompletterats och utvecklats i nära anslutning till observationen. Bandinspelningar har enbart transkriberats i urval med fokus på sekvenser som på basis av fältanteckningar bedömts vara särskilt illustrativa eller kunna utgöra underlag för analys med särskild poängrikedom (jfr Alvesson & Sköldberg

1994). Vid transkriptionerna har talspråk omvandlats till skriftspråk med en detaljnivå som bedömts som relevant för syftena med studien.⁷

Stockholms sociala forum (7–9 maj 2004) omfattade totalt ca 200 programpunkter och inkluderade sammanlagt 130 organisationer. Själva organisationsarbetet, i vilket både organisationsföreträdare och frivilliga obundna individer deltog, blev mycket omfattande och omöjligt att som enskild forskare studera empiriskt i sin helhet. Ett centrum för övergripande koordinering fanns emellertid. Det övergripande juridiska och ekonomiska ansvaret för forumet vilade hos en paraplyorganisation⁸ och dess styrelse. Styrelsens uppgift bestod dock inte i att organisera det praktiska arbetet med forumets programinnehåll. Detta arbete utfördes istället av en öppen och informell arbetsgrupp. Det var denna som jag valde att huvudsakligen studera. Gruppen bestod av frivilliga personer, de flesta med koppling till en eller flera organisationer (t ex Attac, Alternativ Stad, ABF, den feministiska tankesmedjan *Lacrimosa*, LO, Globalisering underifrån, Föreningen Offensiv folkbildning). Vid möten betonade deltagare vanligen att de medverkade i programgruppen som individer och inte som representanter för organisationer.⁹ Programläggningsarbetet bestod huvudsakligen av att sammanställa och schemalägga inkomna förslag på workshops, föreläsningar etc som organisationer anmält intresse av att genomföra. I viss utsträckning initierade också gruppen egna arrangemang. Dessa arrangemang beskrevs av de inblandade som ”centrala arrangemang”, dvs särskilt profilerande arrangemang som det sociala forumet som sådant stod som arrangör för.

Programgruppen utgör i sig ett exempel på en samverkansarena där personer med skilda organisatoriska tillhörigheter förhandlar och interagerar. I denna artikel har jag valt att studera ett specifikt fall av sådan förhandling och interaktion, där inbjudandet av internationella gäster till det sociala forumet stod i fokus. En avgörande förutsättning för insamlandet av data, liksom för själva möjligheten att välja detta specifika fall, är att jag genomfört fältstudier under drygt ett och ett halvt år; dvs under hela organiseringsarbetet med forumet. Därmed har jag retrospektivt kunnat fokusera sekvenser och aspekter av processen som fick särskild betydelse för utformningen av forumet. Avgörande för valet av specifikt fall har dessutom varit att jag under

7 Transkriptionsnyckel = anger latching, d.v.s. repliken är direkt länkad till föregående replik utan någon som helst tystnad; [] anger överlappande tal, (.) anger mikropaus (kortare än 0.5s), (..) anger mellanpaus (ca 0.5 - 1.0s), (2.5) anger längre paus angivet i sekunder, eh anger tvekljud, understruket anger emfas, ? anger frågeintonation, : anger förlängning av ljud, (ohb) anger ohörbart avsnitt med tal, [...] anger utelämnat avsnitt, (()) anger transkriptörens kommentar.

8 Föreningen Stockholms Sociala Forum som bildats av Föreningen Ordfront, Globalisering underifrån, ABF Stockholm, Attac Stockholm, Solidaritetsnätverket, Offensiv Folkbildning, Alternativ Stad, LO-distriktet i Stockholms län och den feministiska tankesmedjan *Lacrimosa*. Därtill tillkom ytterligare organisationer under organiseringsarbetet.

9 della Porta (2005a) beskriver ett liknande förhållningssätt, d v s en betoning av det individuella i deltagandet (snarare än det organisationsrepresentativa), bland arrangörer av lokala sociala forum i Italien.

processens gång kunnat notera hur en viss typ av aktörer med personliga erfarenheter och nätverk relaterade till World Social Forum fick en central roll i arbetet.¹⁰ Detta var påfallande under hela processen. En aktivist från organisationen Utbildning för biståndsverksamhet (UBV), som besökt World Social Forum (WSF) i Porto Alegre 2002, sammankallade det första mötet för organisationer intresserade av att organisera ett Stockholms sociala forum. Vidare fick t ex en aktivist från Attac, som också deltagit på WSF, uppdraget att formulera en lokal plattform för forumet. Det blev en lätt omarbetad version av WSF:s "Charter of Principles" som antogs utan innehållsliga ändringar. Istället för att se dessa aktörers inflytande som ett självklart och naturligt inslag i organiseringen har jag valt att närmare fokusera och problematisera de processer varigenom sådana positioner skapas och upprätthålls. Diskussionen om internationella gäster utgör ett exempel dels på hur samtalsinteraktion påverkar utformningen av forumet, dels på hur vissa aktörer etablerar tolkningsföreträde i organiseringsprocessen. Genom detta fokus på ett specifikt exempel kan detaljer i det empiriska materialet uppmärksammas på ett annat sätt än om en allmän och mer summarisk beskrivning av det övergripande arbetet med forumet gjorts.

Under fältarbetet, som genomfördes inom ramen för en större studie av sociala forum i Sverige (Nordvall 2008), har jag varit tydlig med min avsikt att bedriva forskning. Detta har godkänts av de inblandade organisatörerna. På möten har jag huvudsakligen suttit tyst och antecknat samt gjort bandinspelningar. I diskussioner har jag undvikit att ta ställning eller introducera egna teman. Vid socialt samspel i pauser och i anslutning till möten har jag emellertid deltagit som övriga deltagare. Jag har varit öppen med min bakgrund som aktiv inom föreningslivet och med min i grunden positiva inställning till det politiska syftet med arrangemanget. Så vitt jag kan bedöma har jag accepterats som en deltagare i gruppen.

De namn som anges nedan är fingerade av etiska skäl. Bakgrundsuppgifter om deltagarna (organisationstillhörighet, yrke etc) redovisas inte systematiskt, utan bara då detta på basis av de tolkningar som gjorts av den studerade samtalsinteraktionen bedömts som betydelsefullt.

Resultat

Inbjudandets ekonomi och inriktning

I tidigare forskning har ekonomins och finansiärens betydelse i organiseringen av sociala forum uppmärksammats (Caruso 2007; Nordvall 2007). Att ekonomiskt kapital utgjorde en central tillgång vid inbjudandet av internationella gäster till forumet kan tyckas vara självklart. Detta framgick exempelvis i bemötandet av ett erbjudande från

10 Denna observation stämmer väl med Wennerhag et als (2006) bild av att organisatörer av de lokala sociala forumen tenderar ha en särskilt omfattande erfarenhet av transnationellt politiskt handlande.

ABF om att täcka kostnaderna för internationella gäster. Förutom att stödet bildade utgångspunkt för de diskussioner som analyseras, bekräftades värdet även mycket explicit i samtal (Exempel 1), t ex i form av affirmativa kommenterar (rad 3 & 5). (I alla de nedanstående exemplen på samtal görs transkriberingen enligt en nyckel som återfinns i not 7.)

Exempel 1

- 01 Sandra: vi kan ju säga för allas kännedom att ABF kommer att pröjsa fyra stycken
- 02 föreläsare à tjugo tusen¹¹
- 03 Katarina: =o:va:vo:
- 04 Sandra: =per person
- 05 Katarina: det är ju skitbra

Betydelsen av ekonomiskt kapital är emellertid beroende av de trosföreställningar som präglar en grupp. Att ta emot, att erbjuda eller att återropa pengar som maktresurs, är inte alltid möjligt att kombinera med en ansedd och inflytelserik position.¹² Även om ekonomiskt kapital generellt har en överordnad ställning i ett kapitalistiskt samhälle varierar dess betydelse. Det ekonomiska kapitalet får, menar Bourdieu (1999:139ff), ett svagt eller en omvänd symbolisk ställning i sammanhang där oegennyttas premieras. *Avsaknaden* av ekonomiskt kapital kan, menar Bourdieu, bli ett symboliskt kapital – exempelvis bland vissa intellektuella. Detta symboliska kapital, som motiverar en ekonomisk oegennyttas, kan exempelvis bestå i värden av konstnärlig, vetenskaplig eller religiös art som högaktas i en grupp. I interaktionen beträffande inbjudandet av internationella gäster till det sociala forumet var båda dessa betydelser av ekonomiskt kapital verksamma: både att ha och att kunna avstå ekonomiskt kapital erkändes värde. Nästa exempel illustrerar det senare. Niklas introducerar ämnet arvodeskostnader för gäster (rad 1) som Lisbeth framhäver som en principiell fråga (rad 9–10, 12–16).

Exempel 2

- 01 Niklas: man kan ju tänka sig att det är en del som (ohb) vill ha pröjs också
- 02 Oscar: exakt och där måste jag kolla med snabbt som fan med Klas ((ABF:s representant))
- 03 (.).vad det egentligen innebär att bekosta dom hära är det liksom så att dom betalar
- 04 resa och uppehälle eller
- 05 Sandra: författararvode också
- 06 Oscar: författararvode okej
- 07 Lisbeth: fast

11 De ekonomiska uppgifter som anges är bedömningar som gjordes av aktivisterna på basis av samtal med ABF och inte de faktiska summor som mottogs.

12 I sin etnografiska studie av traditionella kabyliiska samhällen i Algeriet visar Bourdieu exempelvis att ekonomiskt kapital i många lägen var tydligt underordnat det kapital hedern utgjorde (Bourdieu 1986).

- 08 Oscar: okej ja
 09 Lisbeth: jag bara eller det är väl möjligt att dom gör det och det vore väl bra i så fall men (.)
 10 alltså jag har aldrig hört talas om att nån får betalt för att prata på ett socialt forum
 11 Oscar: hm
 12 Lisbeth: alltså alla dom sociala forum jag varit inbjuden till så är det på nåt sätt det
 13 är som en del i dealen att man får inte betalt för att prata för å prata på ett socialt forum så
 14 självklart så får man liksom hotell och om man bjuder in hit ut- folk sen från utlandet då
 15 tycker jag liksom dom ska få allt all mat och sånt här betalt hela tiden men jag tycker
 16 inte rent principiellt tycker jag inte man ska betala talare på ett socialt forum.
 17 (..)
 18 Oscar: men då gör vi så kanske att vi nämner överhuvudtaget inte betalningsfrågan så får
 19 dom om dom kräver betalning så får vi ta ställning till det då

Att erbjuda eller motta pengar i detta sammanhang konstrueras som något som går emot de ideal som anses präglade det sociala forumet. Den som är talare på ett forum förväntas drivas av en annan strävan än ekonomisk vinst. En ekonomisk *oegennyttia* normeras. Bourdieu (1999:139) menar att om ”oegennyttan ska vara möjlig rent sociologiskt krävs ett möte mellan olika *habitus* som redan är disponerade att vara oegennyttiga och ett universum där oegennyttia belönas.” Typiska exempel på dylika ”universum” anger han i de litterära, vetenskapliga och konstnärliga fälten där andra former av intressen ”bildas genom en omvändning av den ekonomiska världens fundamentallag och där lagen om ekonomiskt intresse är upphävd” (Bourdieu 1999:139). Lisbeth uttrycker (rad 12–16, ovan) att den ”deal” som inbjudan till och deltagande vid sociala forum innebär inte (ska) präglas av ett ekonomiskt utbyte. Det sociala forumet förstås som ett ”universum” där den ekonomiska fundamentallagen är (eller bör vara) upphävd. I argumentationen åberopas egna erfarenheter från andra sociala forum (rad 12). I Exempel 3 framträder hur ett liknande åberopande ger kraft i Lisbeths argumentation angående arvoden.

Exempel 3

- 01 Lisbeth: Asså exempelvis när jag blev inbjuden till ((X¹³)) sociala forumet så var det i mitt
 02 mejl så här att liksom resa uppehålle övernattning men inte nån betalning det stod det
 03 som en ganska så här självklar grej
 04 ((okänd)): det stod med?
 05 Lisbeth: aha (.) det gjorde den
 06 Jonas: det kan man väl gå ut med
 07 Lisbeth: [ja]
 08 Oscar: [då kör] vi på det

13 För att förhindra identifiering av personen har jag utelämnat namnet på det lokala forum som inbjudan avsåg.

Lisbeths erfarenhet av att själv ha blivit inbjuden till sociala forum (rad 1–3) blir i samtalet tillerkänt ett värde. Detta blir synligt genom att en nyfiken följdfråga ställs (rad 4), att bekräftande instämmanden inflikas (rad 6) och att de upplysningar hon ger bildar utgångspunkt för gruppens ställningstagande, som formuleras genom mötesordförande Oscar: ”då kör vi på det” (rad 8). Att likna andra sociala forum konstrueras som eftersträvansvärt. Åberopandet av erfarenheter av andra forum blir således en tillgång för enskilda aktörer i deras strävan att etablera tolkningsföreträde.

I arvodesdiskussionen framkommer alltså två mönster. Å ena sidan framträder upphöjandet av oegennyttan till ideal, vilket underminerar det ekonomiska kapitalets överordning som symboliskt kapital. Å andra sidan framträder hur innehavet av specifika transnationella erfarenheter blir en resurs i argumentationen, dvs ett symboliskt kapital. Dessa två mönster visar på förekomsten av tre typer av symboliskt kapital i sammanhanget – *ekonomiskt kapital, oegennyttan och transnationella förbindelser och erfarenheter från andra sociala forum*. Av dessa former av värderade egenskaper/tillgångar, blir den tredje särskilt framträdande som resurs i diskussionen. Åberopande av erfarenheter från olika aktivistmöten (främst andra sociala forum) återkom vid flera tillfällen under samtalen om inbjudandet av gäster, och bemöttes på ett sådant vis att det tillerkändes värde. Att uppvisande av kunskap om internationella aktivister tillerkändes värde blev särskilt påfallande i förhandlingar om vilka gäster som skulle inbjudas till forumet. Aktörer med denna kunskap och personliga nätverk konstrueras i interaktionen som ”experter” i organiseringsarbetet. I följande två exempel (Exempel 4 och 5) framträder ett sådant konstruktionsarbete. Oscar, som har stor erfarenhet av internationella protestmöten och sociala forum, har utsetts till mötesordförande. Mötesdeltagarna har som underlag fått en lista med namnföreslag som han sammanställt. Diskussioner om gäster inleds med att denna lista gås igenom. Nedan avrundar Oscar sin föredragning och släpper ”ordet fritt”.

Exempel 4

- 01 Oscar: en annan idé, jag vet inte om den är bra det är å plocka hit nån som varit med och
 02 kört igång hela social forum eh: processen eh och en som jag varit i kontakt med tidigare
 03 ((hostar)) som är bra men det är i och för sig en gammal gubbe då kanske inte så kul
 04 men han heter Fransisco Whitaker brasilianare eh och han kan åtminstone hjälplig
 05 engelska eh: kanske ha på en invigning kanske ha till en forumdiskussion eh (.) ett
 06 förslag eh Susan Faludi ha är också på förslag Sandra jobbar på det eh (.) Naomi
 07 Klein har varit uppe på diskussion men jag vet inte om det är en bra idé heller du
 08 ((till Lisbeth)) har lite kontakt med henne och sen så: funderar jag på när det gäller
 09 hela det handelspolitiska köret eh på en tjej som heter Alieen Kwa, Focus on the
 10 global south som skrev en bok som kom ut i höstas ”Spelet bakom gardinerna i
 11 WTO” det är en ung tjej (.) asiatisk tjej som är jävligt bra men jag vet inte det här är
 12 bara namn namn på en lista (.) förslag eh ordet är fritt

Genom sin inledning har Oscar, från den centrala talposition han givits av gruppen, formerat en utgångspunkt för det följande samtalet. Givet denna talposition, som understöds av gruppen som lyssnar och inväntar, blir de utsagor som görs också centrala för den delkultur som skapas. I sin avrundande föredragning yttrar Oscar ett antal omdömen rörande namnförslagen. Naomi Klein, som är en medialt mycket uppmärksam kanadensisk författare, nämns med reservation: ”jag vet inte om det är en bra idé” (rad 7). Francisco Whitaker, som i kulturdebatt ofta refereras till som en av grundarna av World Social Forum (se t ex Jokkala m fl 2004), omnämns också han med reservation (rad 1–5). Två personer som kan antas vara kända, åtminstone bland läsare av kultursidor och vänster- och alternativmedia, omnämns alltså med reservation. Däremot ges tydligt positiva värdeomdömen om Aliien Kwa vars författarskap är betydligt mindre uppmärksammat: ”en asiatisk tjej som är jävligt bra” (rad 11).

Av Oscar tal framgår att han har relationer och kontakter till de nämnda personerna. Han uppger själv att han sedan tidigare har kontakt med Francisco Whitaker (rad 2–4). Det påtalas att Lisbeth har kontakt med Naomi Klein (rad 7–8). Dessa tillgångar framhålls och tillerkänns därmed implicit också värde i sammanhanget. De kontakter (hans egna och Lisbeths) som Oscar nämner kan alltså ses som tillgångar som gruppen gemensamt kan dra nytta av. Det finns emellertid också en symbolisk dimension av detta sociala kapital i det specifika sammanhanget. Förutom att kontakterna innebär en kollektiv tillgång, utgör de också en personlig tillgång för den som tillerkänns denna kontakt inom gruppen. Att vara känd som en person med kontakter eller att ha en synlig närhet till en aktad person kan i sig innebära ett symboliskt kapital (jfr Bourdieu 1999:97).

En resurs som föregår eller sammanfaller med det sociala kapitalet är förmågan att känna till och kunna ge förslag på internationella gäster som i sammanhanget tillerkänns värde. I följande exempel (Exempel 5) återkommer också ett explicitgörande av socialt kapital, vilket likaså får en symbolisk verkan.

Exempel 5

- 01 Niklas: vem är hhm det här Al-Rekaby? ((läser från lista))
- 02 Oscar: ja just de dom här andra möjliga ((lite skrattande)) Al-Rekaby är irakier som: jobbar eh
- 03 med ja den irakiska oppositionen idag eh som är fristående från dom som sitter
- 04 med i styrande rådet och så vidare va och inte heller tillhör dom som eh: mer mer
- 05 väpnade delen heller direkt
- 06 Lisbeth: och bor i Irak?
- 07 Oscar: bor: tror jag: eh han är Irak men han är tror att han är en exilirakier så han finns i
- 08 London alltså (.) egentligen (.) han va: gäst i eh han var med i den irakiska
- 09 delegationen i Mumbai
- 10 Lisbeth: jaha
- 11 Oscar: eh jag träffade honom där eh han var mycket involverad i dom: olika grannskaps-
- 12 och lokala råd som liksom finns på olika håll i Irak (.) men det är bara ett möjligt namn
- 13 för och om man vill lyfta Irak på nåt sätt eh annars dom tankar som har funnits
- 14 tidigare det är väl att eh det kan vara bra med några några publikdragande namn

- 15 men men kanske överlag är det roligast att få hit eh aktivister med drag i eh
 16 kanske hellre än dom som brukar turnera på forum

Både Niklas (rad 1) och Lisbeth (rad 6) ställer frågor till Oscar som besvarar dessa genom att informera mötet om vem personen Al-Rekaby är (rad 2–5 och 7–9). Oscar får genom detta samspel rollen av att vara den som förklarar och berättar för de övriga. Det framgår att Oscar haft personlig kontakt med denne person i på WSF i Mumbai. Av frågorna från Niklas och Lisbeth framgår också att Al-Rekaby är ett okänt namn för dem (liksom sannolikt för alla andra på mötet). Oscar (rad 14–16) markerar en kontrast mellan ”publikdragande namn” och ”personer som brukar turnera på forum” (*kända personer* i bemärkelsen att de förekommit t ex i massmedia) å den ena sidan och å den andra sidan ”aktivister med drag i” (*okända personer*, i bemärkelsen att få hört talas om dem, men vars rörelseerfarenheter tillerkänns värde). Man kan alltså, både i Exempel 4 och Exempel 5, urskilja två typer av gäster som tillerkänns olika symboliskt värde. En typ som är möjlig att känna till genom globala kulturflöden via etablerad och alternativ massmedia, och en annan typ som blir känd först genom personliga nätverk och transnationella erfarenheter. Den mer exklusiva kunskapen om den senare typen fick i organiseringsprocessen betydelse som ett symboliskt kapital, vars innehav gav en position av att vara uttolkare och expert.

Makt och solidaritetsstrategier

Ovan har det explicita erkännandet av olika egenskaper och tillgångar i interaktionen uppmärksamats. Vad som tillerkänns värde blir också möjligt att se i kontrast till vad som *inte* tillerkänns värde. Nedan följer två excerpter (Exempel 6 och 7) som illustrerar hur olika förslag på internationella gäster bemöts.

Exempel 6

- 01 Kerstin: fast Michael Hardt vore väldigt roligt om han kom
 02 Oscar: ja: det beror på vad vi vill med hela baletten eh: ja: jag kan också tycka det [kan
 03 stämman]
 04 Kerstin: [han ser ju] aktivismen som nån slags räddning så det vore väl spännande
 05 Oscar: ((harklar sig))
 06 (4.5)
 07 Niklas: ja hur ska vi diskutera?
 08 Oscar: a ja jag vet inte jag vet faktiskt inte ((lätt skrattande)) eh: ja?

Michael Hardt, som tillsammans med Antonio Negri bland annat skrivit boken *Imperiet* (Hardt & Negri 2003), är i sammanhanget att betrakta som en känd person¹⁴. Oscar responderar först att det ”beror på vad vi vill med hela baletten” (rad 2), dvs att det rå-

14 Michael Hardt är professor vid Duke University i USA. Förutom att flitigt refereras i globaliseringskritiska och vänsterpolitiska debatter, så har Hardt även figurerat i svensk kulturdebatt och t ex prytt omslaget på Dagens Nyheters kulturbilaga (DN 030819).

der oklarhet om Hardts medverkan är i enlighet med vad som är arrangemangets syfte. Denna kritik följs av ett avvaktande ”eh: ja”, som markerar tveksamhet. Därpå yttrar Oscar ”jag kan också tycka det”, som får en mer överslätande karaktär, att jämföra med ”jo men” eller ”i och för sig”, som också kännetecknar ett disprefererat yttrande.

Kerstin följer därefter upp med en argumentation för förslaget som en respons på Oscars tvekan (rad 4). Denna argumentation följs av en harkling (ej uppbackning) samt längre tystnad (rad 6). Tystnaden, som är förhållandevis lång (4.5 sekunder), är intressant på så vis att ingen annan vid mötet försöker ta tur för att kommentera Kerstins förslag. Tystnaden är kollektiv och håller i sig trots att det, enligt samtalsforskningen, vid samtal finns en outtalad grundregel om ”att avvakta och eller prata på, att inte överlappa och inte heller tillåta tystnad” (Moberg, 1998: 53). När Niklas bryter tystnaden är det med ett yttrande som inte rör Kerstins förslag utan som för in samtalet på en allmän diskussion om hur kontakter ska etableras med de personer som ska inbjudas (rad 7). Oscar uttrycker tvekan och för skrattande samtalet vidare genom att (”eh: ja?”) rikta en öppen fråga till mötet om hur samtalet ska fortgå (rad 8). I excerptet ovan är det påfallande att Kerstins yttrande disprefereras. Ingen säger att Michael Hardt är ett dåligt förslag, men det mottas på ett avvisande sätt.

Nedan följer ett senare avsnitt från samma möte där Lisbeth för fram ett nytt förslag. Detta bekräftas av Oscar genom följdfrågor och ett mer informellt tal med anknytning till det förslag Lisbeth väckt. Kerstin återkommer därefter med ett komplement till sitt tidigare förslag. I och med detta förändras återigen samtalets ton och karaktär.

Exempel 7

- 01 Oscar: finns det några andra namn som folk kommer på i huvudet direkt? ((Lisbeth
- 02 signalerar)) Lisbeth?
- 03 Lisbeth: ja har tänkt på en aktivist från Jugoslavien som heter Andreij Grubacic han
- 04 Oscar: Andreij
- 05 Lisbeth: (ohb) (aktivist) där och har varit aktiv
- 06 Oscar: =Gruba:?
- 07 Lisbeth: =cic eh och:
- 08 Oscar: va sa du skriver för zäta net eller vad?
- 09 Lisbeth: ja det gör han och har gett ut en massa böcker där och är föreläsare på nåt
- 10 universitet där och sådär men jag tänkte på honom ja han titulerar sig själv som
- 11 anarkist och har varit aktiv i rörelsen där och tänkte på det inte minst av
- 12 hela den här eh debatten om eh:
- 13 Oscar: =Balkan
- 14 Lisbeth: =Balkan
- 15 Oscar: =[och Ordfront((skrat))]
- 16 Lisbeth: [som varit] på sistone
- 17 Oscar: ja
- 18 Lisbeth: så han känner inte till Ordfront men han skulle ju kunna prata om Jugoslavien för det
- 19 känner han ju till

- 20 Oscar: va är han serb eller?
 21 Lisbeth: aa
 22 Oscar: inte för att jag bryr mig men ja: hm: (..) det låter spännande tycker jag
 23 Lisbeth: jag skulle tycka att det vore jättebra att ha någon därifrån som pratar om frågan
 24 eftersom typ halva Sverige har pratat om just den frågan
 25 Oscar: hm
 26 Kerstin: om man inte kan bjuda hit Michael Hardt kan man inte bjuda hit hans medförfattare
 27 om han inte sitter fortfarande i husarrest i Italien
 28 Oscar: jag tror inte han gör det
 29 (3.5)
 30 Niklas: nä ska vi ta liksom vet alla liksom är det bara att slänga iväg mejl då och
 31 gardera sen

Talet som föregår Kerstins försök att återintroducera sitt ämne (rad 1–25) kretsar kring en person som kan räknas till kategorin okända personer med värderade rörelseerfarenheter ("aktivister med drag i" och inte "publikdragande namn"). Samtalet är avslappnat, skämtsamt, bekräftande och relativt informellt. Oscar fyller här i Lisbeths yttranden och bekräftar den information som uttrycks. Lisbeths yttranden är tydligt prefererade. I inledningen av excerptet framträder användandet av solidaritetsstrategier som visar att talarna upplever närhet och som skapar en "vi-känsla" genom ett sk "närspråk".

Ett antal gemensamma referenspunkter manifesteras: "zäta-net"¹⁵ (rad 8–9) och debatten om Ordfront och Balkan¹⁶ (rad 12–25). Genom solidaritetsstrategierna tillerkänner Lisbeth och Oscar varandra en ställning i sammanhanget och markerar en gemenskap. Lisbeth får frågor och uppbackningar som tillskriver henne en position där hon berättar utifrån kunskaper hon besitter. Gemensamma erfarenheter och referenspunkter med andra i sammanhanget ingående personer (här mellan Lisbeth och Oscar) tillerkänns ett värde på så vis att yttranden präglade av detta ges prefererade responser och bekräftas. Oscar och Lisbeth ingår i ett samspel där de tillerkänner varandras utsagor värde. I o m att detta samspel äger rum som en mötespraktik, präglar detta även den interaktion som också de som lyssnar ingår i och skapar förutsättningar för, dvs sammanhangets specifika delkultur.

15 Syftar på "ZNET – A community of people committed to social change" (www.zmag.org), en mötesplats på Internet associerad med den amerikanska samhällskritiska tidskriften Z Magazine, där skribenter med radikal profil publicerar texter och har egna hemsidor.

16 Syftar på den debatt som följde efter publiceringen av en intervju med Diana Johnstone i Ordfront Magasin, som bl a Marcej Zaremba i DN Kultur (2003-11-03) beskyllde för förnekelse av serbledda folkmord på Balkan. Detta togs upp och debatterades av författare, redaktörer och journalister i ett flertal andra dags- och aftontidningar (Expressen, Aftonbladet, Svenska Dagbladet), huvudsakligen på kultursidorna. Publiceringen av intervjun och den påföljande kritiken renderade även intern debatt i föreningen Ordfront och vänsterpolitiska kretsar, vilket bland annat berörs i en antologi på temat (Eklund & Wijk 2006).

När Kerstin återintroducerar sitt (nu modifierade) förslag om att bjuda in också Hardts medförfattare (Antonio Negri) som fram till nyligen suttit i husarrest (rad 26–27) bemöts detta återigen med tystnad (rad 29) och en reserverad stämning. Oscar kommenterar inte själva förslaget utan bara uppgiften om hans eventuella husarrest (rad 28). Ett sådant undvikande kännetecknar ett disprefererat yttrande. Niklas kommenterar i sin tur Oscars kommentar (bekräftande/prefererande) och samtalet övergår återigen till en mer allmän diskussion om hur inbjudningarna ska göras (rad 30–31).

När Oscar i slutet av mötet summerar förslag på gäster omnämns emellertid både Antonio Negri och Michael Hardt. Trots att förslagen inte tillerkänts värde i samtalet noteras de, liksom övriga förslag, i de mötesanteckningar som upprättas. Vid uppsummeringen av diskussionen åtog sig Oscar och Lisbeth det huvudsakliga ansvaret för att kontakta föreslagna, vilket mötet godkände. Makt i form av tolkningsföreträde vid mötessamtalen kom följaktligen att förstärkas med den makt som låg i själva verkställigheten av inbjudandet av gäster, vilken mötet gav till Oscar och Lisbeth utan invändningar. Betydelsen av de i samtal etablerade interna värdehierarkierna avspeglade sig senare också i vilka internationella medverkande som kom att ingå i programmet och lyftas fram i marknadsföringen (vilket berörs i följande avsnitt). Att förslagen ges likvärdig status i mötesanteckningarna är således av underordnad betydelse. Istället är det framförallt det engagemang och den entusiasm som uppåddas kring ett förslag som faller avgörandet om dess genomförande. Karaktären av den maktutövning som präglar arbetsgruppen, vilken sker i en öppen och informell struktur, är inte heller den formella organisationens med bindande beslut och en färdig arbetsdelning. Maktutövningen sker snarare genom att engagemang ger inflytande, vilket t ex Ahrne & Papakostas (2006) menar kännetecknar rörelser som är lösa i sin struktur (till skillnad mot organisationer där just det formella beslutet är själv kärnan)¹⁷. I den lösa strukturen finns ingen given hierarki eller arbetsdelning, utan den som hävdar sina åsikter starkast och som ägnar mest tid åt rörelsen får också mest inflytande. En nödvändig tillgång och förutsättning för det engagemang som ger inflytande blir således tid och arbetsförmåga. ABF:s representant, vars avvikande synsätt på de internationella gästernas roll berörs i nästa avsnitt, fick exempelvis av tidskäl avstå från flera arbetsgruppmöten och fick således ett begränsat inflytande i denna fråga.

Den särskilda makt som aktörer med stor grad av transnationella erfarenheter och kontakter besitter kan tydliggöras med hjälp av det inom antropologisk forskning använda begreppet mäklare (brokers). Enligt Hannerz (1980:190, e ö) är en mäklare ”en person med en särskild vidd i sitt nätverk”, som använder sitt nätverk på ett sådant vis att han/hon ”möjliggör kontakter mellan personer, grupper och institutioner som annars skulle befinna sig utom räckhåll för varandra” (ibid.: 191). Inneboende i mäklarrollen finns en särskild form av makt eller inflytande.

17 Denna idealtypiska definition av rörelse skiljer sig alltså något från Thörns (2002) (se not 3) där organisationer ses som en konstituerande del av en social rörelse.

Detta mäklarskap bygger alltså på att personerna ifråga är ensamma om betydelsefulla kontakter i världen utanför och på så sätt gör sig oumbärliga och därmed mäktiga i lokalsamhället. De resurser de här bygger på är inte deras egna utan deras kontakter – om man nu inte vill säga att deras kontakter är deras resurser. Mäklarna är alltså kontaktytor mellan integrationsnivåer, och så länge de andra inte kan kringgå dem bevarar de sin ställning. (Hannerz, 1973:37–38)

Oscar, liksom Lisbeth, kan alltså förstås som mäklare i organiseringsprocessen. Det är emellertid viktigt att understryka att vad som är ”betydelsefulla kontakter” inte är något på förhand givet. Betydelsefulla kontakter är kontakter som tillerkänns värde i sammanhanget, de utgör alltså i det avseendet ett symboliskt kapital. De ”integrationsnivåer” som konstruerades som betydelsefulla i sammanhanget blir en ”högre nivå”, i form av en global sociala forumprocess, och ett lokalt sammanhang, i vilket kontakter med denna globala process ses som eftersträvansvärda. Att häremellan bli kontaktytan, mäklaren, innebär således en privilegierad position i organiseringsprocessen.

Distinktionsskapande eller koalitionsbyggande mot nyliberalismen?

Vid den interaktion som föranledde inbjudandet av gäster kan man alltså skönja en ordning där innehavare av specifika tillgångar tillerkänns tolkningsföreträde och en statusfylld position. De gäster som kom att inbjudas till forumet fick sedan en central funktion även i den externt riktade profileringen av forumet. De internationella gästerna fick en profilerande funktion både på själva forumet och i marknadsföreningen inför arrangemanget. I förordet till det tryckta programmet för Stockholms sociala forum framgår t ex att forumet gästas av

en rad internationella gäster från fackföreningar, miljöorganisationer och liknande. Ruth Manorama, en av ledarna för Indiens daliter (kastlösa), Sheri Herndon en av grundarna av Independent Media Center, populärt kallat IMC eller Indymedia, Paul Nicholson, från småbonderörelsen Via Campesina och Themba Mbhele, från sydafrikanska Anti-Privatisation Forum för att nämna några.

På det sociala forumets affisch, som spreds i marknadsföringssyfte, fanns bland annat följande text om det sociala forumets innehåll:

Forumet bjuder på mer än 200 arrangemang, kultur och besök av globala aktörer som Sheri Herndon – en av Indymedias grundare – och Aileen Kwa från Focus on the global south.

Dessa namn får ett påtagligt erkännande genom de väl framskjutna positioner de tillskrivits av arrangörerna i exemplen ovan. Namnen, som huvudsakligen är av det slag som prioriterades i den interna interaktionen (dvs kända genom personliga nätverk), får på det sätt de framträder i sammanhanget en funktion som markörer för den del-

kultur som präglar det sociala forumet. I den externt riktade retoriken tillskriver arrangörerna de internationella gästerna en funktion som illustrationer av en tillhörighet med en global rörelse. Den ovan ur programförordet citerade presentationen av gästerna föregås exempelvis av följande motivering:

Vi ser oss som en del av den globala rättviserörelsen. Det som händer i andra delar av världen påverkar oss, och det vi gör, hur vi lever och vad vi köper, påverkar andra människor i andra delar av världen. Därför gästas Stockholms sociala forum av en rad internationella gäster från fackföreningar, miljöorganisationer och liknande.

Detta är således en offentlig artikulation, en tydlig markör, rörande en kollektiv identitet som uppges prägla det sociala forumet. Även om dessa markörer etablerats genom ett kollektivt överläggande, innebar det emellertid inte att samtliga inblandade delade de tolkningar och bedömningar som kom att bli dominerande ibland arrangörerna. De internationella gästerna fick exempelvis inte samma erkännande av ABF:s representant. Här framträder istället ett annat sätt att se på de inbjudna gästernas symboliska värde, vilket framgick tydligt när ABF-företrädaren intervjuades på förmiddagen på det sociala forumets andra dag. Angående de internationella gästerna uppges han att syftet från ABF:s sida med finansiering var att dessa "höjdare" skulle fungera som "dragplåster" till arrangementet, dvs locka besökare till forumet.

sen visade sig allt för sent egentligen kanske att man (.) dom har tagit folk som är kända ja i princip av dom som varit nere i Mumbai och sådär (.) alltså aktivisternas centralkommitté i princip kanske känner till dom här personerna (.) och det ofta är det ju så att man inte behöver vara känd för att vara oerhört duktig föreläsare och ha nånting väldigt bra att säga (.) det är inte det som är saken (.) men tar man hit nån från Indien så är det ju på något sätt (.) då ska ju dels personen dra en publik som motsvarar att liksom man faktiskt har tagit hit personen från Indien och sen handlar det också om att ha en publik så att den personen inte blir nästan förnedrad [...] många av dom som var här igår till exempel på fredagen det var ju människor som då pluggar globaliseringsfrågor (.) går på folkhögskolor (.) är liksom radikala studenter och dom kommer ju när det är såna här frågor dom som inte var här i går det var ju liksom deras föräldrar eller vad man ska säga vanligt folk på gatan (.) ja inte ens medelklass (.) vår ABF-publik har inte fattat att det här är

Det symboliska värdet av gästernas medverkan bedöms alltså inte motsvara de ekonomiska resurser som krävs för inbjudandet av dessa. I exemplet framträder en upplevelse av få besökare på forumet. Det följs av en argumentation som framhäver rationaliteten i att inbjuda personer som kan antas vara mer kända bland "vanligt folk" än de internationella gäster som lyfts fram i program och affischer. I organiseringsarbetet premierades emellertid, genom det tolkningsföreträde specifika mäklare tillerkändes, en ambition att gå bortom "mainstream-fåran" inom den globala rättviserörelsen och lyfta fram "alternativ" till dem som "brukar turnera på forum".

I fallet Stockholms sociala forum utgör det starka inflytande från mäklare ett exempel på betydelsen av ett för sammanhanget specifikt symboliskt kapital. I organiseringsarbetet explicitgjordes förvisso en vilja att nå en vidare publik, snarare än ”de redan frälsta”. Ändå kan rimligen inramningen av forumet med hjälp av specifika symboler (de internationella gästerna) tolkas som en bidragande orsak till att deltagarna vid det sociala forumet till stor del bestod av högskoleutbildade besökare med stor erfarenhet av transnationellt politiskt handlande (Wennerhag et al 2006). Dvs personer som kan antas ha habitus och preferenser som tillerkänner dessa symboler värde. De profilerande symbolerna signalerar till förbipasserande och läsare av program vad forumet är och vilka som deltar där. Symbolerna inbjuder, respektive avskräcker, rimligen till deltagande beroende på ens känsla av identifikation och igenkänning. Är man inte redan förtrogen med företeelsen sociala forum och den globaliseringskritiska kulturdebatten, är det rimligen mindre troligt att symbolerna appellerar. De symboler som framhålls i marknadsföring, liksom i interna diskussioner, blir således särskiljande markörer (Bourdieu 1999) som drar upp subtila gränser för det sociala forumet.

Etablerande av specifika markörer som särskiljer (distingerar) den egna gruppen från övriga grupper är ett återkommande tema i Bourdieus forskning. Till skillnad från t ex den franska överklassen, konstnärsvärlden eller akademien, som ofta tydligt (med uttryckliga avståndstaganden, inträdesprov, auktoriserade smakdomare etc) markerar avskildhet gentemot en ”lägre” folklig nivå, strävar forumarrangörerna explicit efter att göra sin praktik tillgänglig för en allmänhet. Men det kan ändå innebära att distingerande praktiker finns i sammanhanget fastän man formulerar en avsikt att ”nå ut” – till ”förorten” eller ”LO-medlemmarna” – vilket var fallet vid flera möten jag observerade. En uttalad vilja till öppenhet och icke-hierarki är inte det samma som frånvaro av exkludering och hierarki (jfr Caruso 2007).¹⁸

Valet av profilerande symboler kan utöver sin särskiljande funktion även tolkas i ljuset av bakomliggande politiska strategier. En av de mest framträdande organisationerna, Oscar, som är engagerad i Attac och kan beskrivas som en mäklare av globala kontakter, intervjuas i min studie några månader efter att forumet arrangerats. Han beskriver hur han upplever att tonvikten i inbjudningsarbetet ligger på att invitera internationella gäster i form av aktivister som ”har lite tyngd”:

som de facto finns här och var ute i världen liksom (.) jobbar med specifika frågor [...] folk som hade en konkret förankring i det som händer ute i världen liksom kanske inte bara är ett känt namn så att säga (.) dom är väl kända namn inom sina rörelser men det är inte Michael Moore liksom om man säger så (.) sen hade vi väl inte sagt nej om Michael Moore hade kommit ((skratt)) men det var liksom inte det vi la jättemycket energi på

18 Åberopandet av att företräda ”folket”, att representera de underordnade, kan dessutom i sig vara en strategi som används av intellektuella i interna strider om gränsdragningar och positioner (Bourdieu 1992:165).

När jag frågar honom hur han ser på de internationella gästernas funktion och betydelse beskriver han gästerna i relation till en politisk strategi och olika kategorier av målgrupper för forumet.

om du inte är om du är totalt o: (.) inte har engagerat eller inte känner till någonting om nånting så kanske det är mer spännande och gå på en populär föreläsning av en snubbe med lite (ohb) ja med lite ja känd ja som kan presentera nånting populärt och bra liksom (.) medans om du är engagerad i en organisation och vill skapa allianser på nåt sätt eller vill gå på djupet i nån fråga kan det vara mycket intressantare med (.) med en kunnig aktivist ifrån Sydkorea

Oscar tillerkänner forumet andra värden än att primärt locka nya sympatisörer. De inbjudna kunniga aktivisterna, menar han, bidrar till att redan aktiva kan fördjupa sig och bilda allianser. En specifik kunskap tillförs, som förvisso verkar avgränsande, men som samtidigt antas gagna den politiska mobiliseringen. Förutom att se namnen som distinktionsskapande markörer kan man alltså se programläggningen som ett led i en strategi att bygga koalitioner mellan grupper som avser att utmana den nyliberala världsordningen. Detta kan relateras till vad Thörn (1997) beskriver som den makt som är knuten till intellektuellas position i sociala rörelser. Nämligen att dessa har två motsägelsefulla uppgifter: ”å ena sidan en tolkande, gränsöverskridande och sammanfogande, å andra sidan en avgränsande och in/underordnande” (Thörn 1997:159). Oscar och andra aktörer med mäklande funktioner, intar en position som intellektuella i bemärkelsen att de ges ett tolkningsföreträde i frågor om vilka kunskaper och symboler som bör profilera det sociala forumet. Denna position följer av ett kollektivt erkännande av vissa förmågor och egenskaper, vilka kan ses som ett symboliskt kapital i sammanhanget. Det är ett symboliskt kapital som alltså är asymmetriskt fördelat och som i högre grad är ansamlat hos vissa aktörer, vilka därmed erhåller en privilegierad position i tolkningssammanhang. Dessa aktörer, som jag beskrivit som mäklare med specifika kontakter och kunskaper beträffande den globala rättviserörelsen och sociala forum globalt, blir centrala för så väl den sammanfogande som den avgränsande funktionen hos det sociala forumet.

Avslutande diskussion

Denna artikel har primärt fokuserat *specifika* symboliska tillgångar i det sociala forumets organisering. Tillgångar som kan sägas ha ett mer allmänt värde, och vars betydelse t ex för sociala rörelseorganisationers arbete har uppmärksammats i andra sammanhang, har därmed placerats i bakgrunden. Att exempelvis engagemang, tid och handlingskraft tenderar att generera inflytelserika positioner i sammanhang som saknar fasta och formella strukturer är tidigare känt (Ahrne & Papakostas 2006). Denna logik framstår som giltig också i detta fall. Denna studie gör tillägget att det handlande som tillerkänns värde just vid utformning av innehåll och profilering av

det sociala forumet tycks sammanflätat med innehav av ett symboliskt kapital av transnationella nätverk och kunskap om den globala rättviserörelsen. Ett annat kapital, vars gångbarhet är att betrakta som allmänt snarare än specifikt för sammanhanget, är förmågan att kunna bidra med ekonomiskt kapital eller förmedla kontakter som genererar detta. Förmåga till mobilisering av ekonomiskt kapital bildar även en förutsättning för ackumuleringen av nämnda symboliska kapital av transnationellt snitt, särskilt när det gäller resor, exempelvis till Mumbai eller Porto Alegre, som kräver finansiering. Det är således möjligt att det sker en konvertering av olika kapitalformer, där exempelvis en ekonomisk investering i en resa kan generera ett symboliskt kapital. Mer precist hur sådana konverteringsprocesser går till, både *inom den globala rättviserörelsen och mellan aktörer inom och utom rörelsen*, går emellertid inte att säga utifrån denna studie utan får snarare ses som ett uppslag för vidare forskning.

Samtidigt som ekonomiskt kapital alltså tillerkänns värde finns även den ekonomiska oegennyttan närvarande som ett symboliskt kapital i interaktionen. Det framstår som svårt att köpa sig inflytande eller tjäna pengar på deltagandet på forumet och samtidigt tillerkännas en aktad position med tolkningsföreträde i organiseringsprocessen. Det bör givetvis också ses i ljuset av forumets politiska inriktning. De aktörer som framstår som mest inflytelserika i det interna arbetet är inte aktörer med relationer till de ekonomiskt starkaste organisationerna, eller organisationer med flest medlemmar. Deltagandet i organiseringsarbetet tycks, som della Porta (2005a) hävdar beträffande organiseringen av lokala sociala forum i Italien, bygga på individuella initiativ och ageranden snarare än på organisationsmandat.

I denna studie framkommer att personer med specifika kunskaper om, och nätverk till, den globala sociala forumprocessen ges tolkningsföreträder i frågor om vad det sociala forumet syftar till och hur det bör utformas. Dessa individers kontakter, deras sociala kapital, blir ett symboliskt kapital när de synliggörs och tillerkänns värde i interna diskussioner. Genom att beakta sådana mönster kan en vidare förståelse skapas för de villkor som omgärdar vad della Porta (2005a) beskriver som deliberativa processer i organiseringen av lokala sociala forum. Studien understryker behovet av att nyansera, och viss mån revidera, bilden av samtalandet i organiseringen och de sociala forumen som präglade av horisontalitet och likvärdiga möjligheter. En tydlig hierarki framträder i samtalen, även om den vilar på en subtil symbolisk ordning snarare än en formaliserad.

De sociala forumen, och den globala sociala forumprocessen de ingår i, bildar en lärprocess där kunskaper som utmanar en nyliberal hegemoni kan utvecklas (jfr de Sousa Santos 2004; Ponnaihi & Fisher 2003). Men det är också en lärprocess, en arena för socialisation, varigenom man kan ackumulera kunskaper och kontakter som blir ett symboliskt kapital i vad som kan ses som en specifik kultur som omgärdar de sociala forumen. I denna studie framträder globala kontakter samt kännedom om specifika namn, platser och händelser som ett sådant symboliskt kapital som möjliggör ett framgångsrikt deltagande i organiseringsprocessen. Personer som ackumulerat ett sådant symboliskt kapital, och i sitt habitus införlivat en känsla för vad som betraktas

som eftersträvansvärt i denna kultur, kan således antas inta en privilegierad ställning i den kollektiva tolkningsprocess som uppstår i den lokala etableringen av det sociala forumet. Detta kan således ses som en bidragande orsak till den ”skiktnings” på de lokala sociala forum som Wennerhag et al (2006) uppmärksammar. Dvs att det inte är t ex kön, ålder eller klassposition som utmärker organisatörerna i relation till övriga deltagare på forumen, utan just att organisatörerna i större utsträckning har erfarenheter av sociala forum och protestmöten i andra länder och att de har fler internationella kontakter. Den särskilt höga graden av ”transnationellt engagemang” bland forumarrangörerna kan alltså förstås i ljuset av att detta ger ”avkastning” i form av inflytande och status i organiseringsprocessen. Ett rörelsespecifikt symboliskt kapital utgör med andra ord en viktig förutsättning för utövandet av ledarskap i sammanhanget (jfr Erickson Nepstad & Bob 2006).

I en rörelse till så stor grad präglad av global utbredning som den globala rättviserörelsen och dess sociala forum, blir rimligen transnationella mäklande funktioner centrala. Då det saknas en formaliserad sammanhållande struktur för de sociala forumen, blir informella nätverk och lokalt förhandlade innebörder centrala för skapandet av positioner som mäklare. I o m detta skapas rimligen både lokala eliter, som ges makt i form av tolkningsföreträde i organiseringsarbetet, och globala eliter, i form av aktörer som blir symboliska representanter för forumprocessen. Förutom att producera eliter, avgränsas också rörelsens bas – t ex de som besöker sociala forum – genom denna interna kultur, då den producerar ett externt riktat symbolspråk som sannolikt verkar distinktionsskapande.

Ett skäl till den centrala roll som ges till personer som har transnationella erfarenheter och kontakter kan vara att de besitter resurser som kommer kollektivet och verksamheten till godo. I den akademiska debatten om de sociala forumen ses närvaron av transnationella förbindelser i dessa sammanhang ofta som något självklart förbundet med en demokratisk eller upprorisk kosmopolitism underifrån (jfr de Sousa Santos 2006, Hardt & Negri 2003a). Men de transnationella kontakterna är inte bara kollektiva tillgångar, i form av socialt kapital, för en global rörelsemobilisering. Det finns också en symbolisk dimension av de transnationella inslagen i denna mobilisering som skapar grund för interna maktordningar och gränsdragningar gentemot utomstående. Detta har som jag ser det inte beaktats tillräckligt, varken i den visionära debatten om de sociala forumen eller i den mer empiriskt grundade forskningen om företeelsen.

Ytterligare studier av det lokala organiseringsarbetet bör givetvis göras innan man kan göra mer bestämda bedömningar om eventuella allmänna mönster som präglar de globalt spridda sociala forumen. Men om vi tar som hypotes att det existerar en sådan specifik, globalt spridd kultur inom rörelsen, där vissa kunskaper och kontakter blir ett symboliskt kapital som koncentreras hos en mindre krets mäklare, inverkar detta rimligen på framgången för de kollektiva identiteter och diskurser som formeras på de sociala forumen. Genomslaget begränsas om en alltför stor diskrepans uppstår mellan de symboliska innebörder som organisatörer tillerkänner de markörer som inramar forumet och de innebörder oinvidga utomstående betraktare ger dessa markö-

rer.¹⁹ Utformningen och profileringen av det sociala forumet skapar då en gräns mellan de införstådda med habitus som gör dem benägna att värdera praktiken, och utanförstådda som saknar denna habitus. När de sociala forumen analyseras som ett uttryck för en ny framväxande inkluderande och heterogen kollektiv identitet bör detta rimligen inte bara diskuteras i relation till politiska identiteter och diskurser hos aktörer som redan involverats i den globala rättviserörelsen. Även relationen till potentiella deltagare (s k bystanders), personer och aktörer som (ännu) inte delar de kodder som den framväxande kulturen kring de sociala forumen präglas av, bör beaktas i en sådan diskussion.

Sammanfattningsvis visar studien att det finns skäl att inte bara tolka transnationella förbindelser och kunskapsutbyten i den sociala forumprocessen som en inkluderande och horisontell globalisering underifrån (jfr Santos 2006). Transnationella kontakter och kunskaper verkar också som ett symboliskt kapital i en intern kultur med specifika hierarkier och distinktioner, en kultur som sannolikt kan avskärma forumen från ett bredare folkligt deltagande.

Referenser

- Ahrne, G. & A. Papakostas (2006) "Kollektivt handlande i rörelser och organisationer", 109–127 i Å. Wettergren. & A. Jamison (red.) *Sociala rörelser*. Lund: Studentlitteratur.
- Alvesson, M. & K. Sköldberg (1994) *Tolkning och reflektion*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Benford, R. D., & D. A. Snow (2000) "Framing processes and social movements", *Annual Review of Sociology* 26: 611–639.
- Bjurström, E. (2004) "Hermeneutisk etnografi. Tolkningens plats i det etnografiska arbetet", 73–95 i L. Gemzöe (red.) *Nutida etnografi*. Nora: Nya Doxa.
- Bourdieu, P. (1992) "Hur 'folkets' används", 163–175 i P. Bourdieu, *Texter om de intellektuella* (utg. D. Broady). Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Bourdieu, P. (1993) "Hederskänslan", 21–64 i P. Bourdieu, *Kultursociologiska texter*. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Bourdieu, P. (1997) "The forms of capital", 46–58 i A. H. Halsey, H. Lauder, P. Brown & A. Stuart Wells (red.) *Education: Culture, Economy, and Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Bourdieu, P. (1999) *Praktiskt förnuft*. Göteborg: Daidalos.
- Broady, D. (1998) *Kapitalbegreppet som utbildningssociologiskt verktyg*. Uppsala Universitet: Skeptronhäftan/Skeptron Occasional Papers.

19 Jfr Thörn (1997:147) som framhåller att "[a]vgörande för framgången hos exempelvis en diskursivt konstruerad politisk identitet (t ex konstruktionen av arbetarklassidentitet i arbetarrörelsen) är i vilken grad den kan upprätthålla relationen till livsvärldens kollektiva identiteter (t ex de identiteter som uppstår som ett resultat av arbetares vardagsinteraktion)".

- Caruso, G. (2007) *Organising Civil Society: the World Social Forum 2004*. [Unpublished PHD] London: University of London, School of Oriental and African Studies.
- de Sousa Santos, B. (2004) "The WSF: Toward a Counter-Hegemonic Globalization (Part I)", 235–245 i J. Sen, A. Anand, A. Escobar & P. Waterman (red.) *World Social Forum*. New Delhi: Viveka Foundation.
- de Sousa Santos, B. (2006) "Globalizations", *Theory, Culture & Society* 23:393–399.
- della Porta, D. (2005a) "Making the Polis", *Mobilization* 10 (1):73–94.
- della Porta, D. (2005b) "Multiple Belongings, Tolerant Identities, and the Construction of 'Another Politics'" 175–202 i D. della Porta & S. Tarrow (red.) *Transnational Protest and Global Activism*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- della Porta, D. (red.) (2009) *Another Europe*. London: Routledge.
- Eklund, B. & E. Wijk (2006) *Pudeln kärna*. Stockholm: Nixon.
- Ergon, J. (2003) *Rörelsernas tid*. Stockholm: Atlas.
- Erickson Nepstad, S. & C. Bob (2006) "When do Leaders Matter? Hypotheses on Leadership Dynamics in Social Movements", *Mobilization* 11 (1):1–22.
- Fisher, W. F. & T. Ponniah (2003) *Another World Is Possible*. London: Zed Books.
- Fornäs, J. (1992) "Navigationer på kulturfloden", 11–162 i J. Fornäs, U. Boethius, H. Ganetz & B. Reimer (red.) *Unga stilar och uttrycksformer*. Stockholm: Symposion.
- Freeman, J. (1970) *The Tyranny of Structurelessness*. London: Dark Star Press and Rebel Press.
- Glasius, M. & J. Timms (2006) "The Role of Social Forums in Global Civil Society", 190–239 i M. Glasius, M. Kaldor & H. Anheier (red.) *Global Civil Society 2005–6*. London: Sage Publications.
- Hammersley, M. & P. Atkinson (2003) *Ethnography*. London: Routledge.
- Hannerz, U. (1980) *Exploring the City*. New York: Columbia University Press.
- Hannerz, U. (1973) *Lokalsambället och omvärlden*. Stockholm: Rabén & Sjögren.
- Hansson, N. (2008) *Nätverkspolitik*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Hardt, M. & A. Negri (2003a) *Imperiet*. Göteborg/Stockholm: Glänta/Vertigo.
- Hardt, M. & A. Negri. (2003b) "Forward", xvi–xix i W. F. Fisher & T. Ponniah (red.) *Another World Is Possible*. London: Zed Books.
- Haug, C. N. Haeringer & L. Mosca (2009) "The ESF organizing process in diachronic perspective", 26–45 i D. della Porta (red.) *Another Europe*. London: Routledge.
- Jokkala, T., C. A. Lundberg & M. Wennerhag, M. (2004) "Global demokrati i rörelse", *Fronesis* 16–17: 6–14.
- Lorenzo, D. (1996) "Political Communication and the Study of Rhetoric", 1–26 i M. E. Stuckey, (red.) *The Theory and Practice of Political Communication Research*. Albany: State University of New York Press.
- Moberg, U. (1998) *Språkbruk och interaktion i en svensk pingstförsamling*. Uppsala: Uppsala universitet
- Norrby, C. (1996) *Samtalsanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Nordvall, H. (2007) "Kooptering eller mothegemonisk mobilisering? Om samspelet

- mellan den globala rättviserörelsen och den institutionaliserade folkbildningen”, *Pedagogisk forskning i Sverige* 12 (1): 20–41
- Nordvall, H. (2008). *I skärningspunkten mellan det globala och det lokala*. Linköping: Linköpings universitet.
- Nordvall, H. (2009) “Making Sense of the Social Forum: On the local framing of a fashionable global symbol”, *Journal of Contemporary Ethnography* 38 (4): 435–464
- Ponniah, T. & W. F. Fisher (2003) “Introduction”, 1–20 i W. F. Fisher & T. Ponniah (red.) *Another World Is Possible*. London: Zed Books.
- Sen, J., A. Anand, A. Escobar & P. Waterman (2007) *World Social Forum: challenging empires*. New Delhi: Viveka Foundation.
- Smith, J. (2008) *Global democracy and the World Social Forums*. Boulder: Paradigm Publishers.
- Thörn, H. (1997) *Modernitet, sociologi och sociala rörelser*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Thörn, H. (2002) *Globaliseringens dimensioner*. Stockholm: Atlas.
- Vinthagén, S. (2005) *Icke våldsaktion*. Göteborg: Padrigu/Göteborgs universitet.
- Wennerhag M., H. Holm, J. Lindgren, H. Nordvall & A. Sörbom (2006) *Aktivister*. Stockholm: Atlas.
- Wirén, K. (2002). *Ungdomars argumentation: om argumentationstekniker i grupp-samtal*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Zackariasson, M. (2006) *Viljan att förändra världen*. Umeå: Boréa.
- Ödman, P. J. (1979) *Tolkning, förståelse, vetande*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Författarpresentation

Henrik Nordvall är fil. dr i pedagogik och verksam vid Institutionen för beteendevetenskap och lärande, Linköpings universitet.